

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) 2015-I. Çeyrek (Ocak, Şubat, Mart) Değerlendirmesi

ERDAL TANAS KARAGÖL

- 2015 yılı ilk çeyrekte gerçekleşen ekonomik büyümenin kaynağı nedir?
- Gerçekleşen ekonomik büyümede Türkiye'nin dünya sıralamasındaki yeri nedir?
- 2015 yılı için hedeflenen ekonomik büyüme rakamı nasıl etkilenir?

GİRİŞ

2015 yılı birinci çeyreği Türkiye ekonomisinde, iç dinamiklerden ziyade dış faktörlerin etkin olduğu bir dönem olmuştur. Amerika Merkez Bankası'nın (FED) faiz artırımına yönelik sinyallerini bu çeyrekte de devam ettirmesi küresel piyasalardaki belirsizliği sürdürmüştür. Diğer taraftan Avrupa'da yaşanan en önemli gelişme Yunanistan'da yapılan seçim olmuştur. 25 Ocak tarihindeki erken seçimde Tsipras liderliğindeki radikal sol bir parti olan Syriza'nın zaferi karşısında Yunanistan ekonomisinin ve Euro Alanı'nın geleceğine ilişkin belirsizliklerin artması, euronun değer kaybını beraberinde getirmiştir. Bunun yanında petrol fiyatlarındaki düşük seyrin devam etmesi ve ABD ile AB'nin yaptırımları karşısında Rusya ekonomisinin zayıf görünüm sergilemesi, küresel ekonominin yönünü belirleyen önemli faktörler arasında gelmiştir.

Küresel büyüme üzerine açıklanan raporlarda ortaya çıkan negatif beklentiler, ülkeler arasındaki ticarete daralmalara neden olmuştur. 2014 yılında ihracat faktörü büyümenin lokomotifini olurken, 2015 yılı ilk çeyrekte iç talebin katkısıyla ekonomik büyüme performansı sergilenmiştir. Türkiye'nin ekonomik

büyümesi üzerinde önemli bir etkisi olan ihracat performansı da bu bağlamda ilk çeyrekte yaşanan büyümenin itici gücü olamamıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) oranı 2015 yılı ilk çeyrekte, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,3 büyümüştür (Grafik 1). Böylece 2015 yılı ilk çeyreğinde GSYH cari fiyatlarla 180,5 milyar dolara ve sabit fiyatlar ile 30 milyar liraya ulaşmıştır. 2015 yılı ilk çeyreğindeki pozitif büyüme ile birlikte Türkiye ekonomisi, 2009 yılı son çeyreğinden itibaren 22 çeyreklik dönem boyunca aralıksız pozitif büyümesini sürdürmüştür.

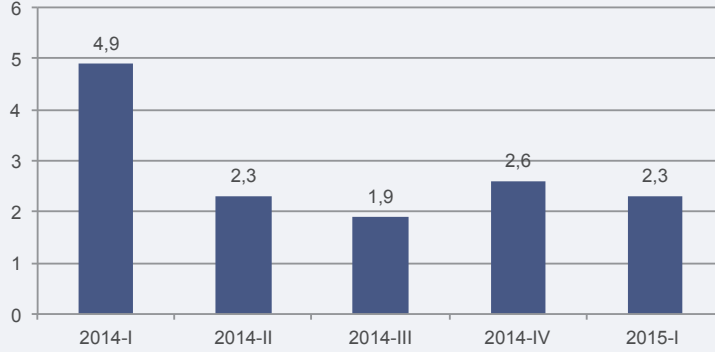
2015 yılı ilk çeyreğinde, iktisadi faaliyet kollarına göre GSYH gelişme hızları incelendiğinde, en yüksek büyüme oranı yüzde 14 ile mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler sektöründe meydana gelmiştir. İkinci en yüksek oran yüzde 9,6 ile dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetlerinde gerçekleşmiştir. İmalat sanayi sektörünün gelişim hızı ilk çeyrekte yüzde 0,8 olarak kaydedilmiştir (Grafik 2).

Diğer yandan, 2015 yılı ilk çeyreğinde takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayi endeksi Ocak ayında yüzde 2,4 azalırken, Şubat ve Mart ayında bir

Erdal Tanas KARAGÖL

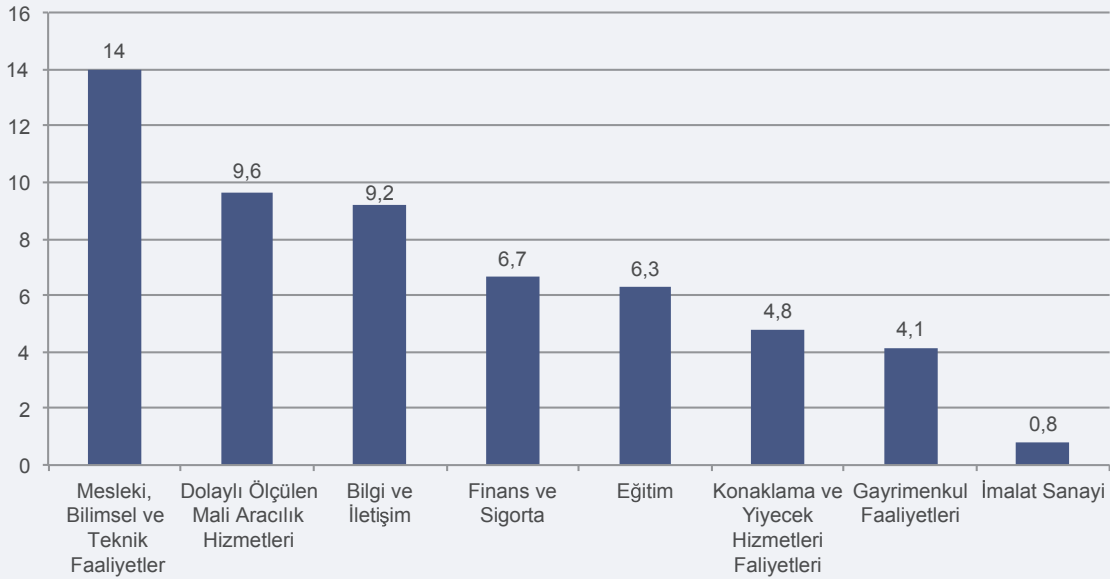
1992'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını ABD'de Connecticut Üniversitesi'nde, doktorasını İngiltere'de York Üniversitesi'nde tamamladı. Karagöl'ün çeşitli gazete ve dergilerde dış borçlar, cari açık, ekonomik büyüme, savunma harcamaları, enerji, işsizlik, kamu harcamaları, yoksulluk ve sosyal yardım alanlarında makaleleri ve araştırma raporları yayımlanmıştır. TÜBA asosiy üyesi olan Karagöl, TÜBİTAK'taki çalışmalarının yanı sıra Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim üyesidir ve SETA ekonomi bölümünde araştırmalar yapmaktadır.

GRAFİK 1. BİR ÖNCEKİ YILIN AYNI DÖNEMİNE GÖRE SABİT FİYATLARLA GSYH'DE DEĞİŞİM (YÜZDE)

Kaynak: TÜİK

GRAFİK 2. İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSYH GELİŞME HIZLARI (YÜZDE)

Kaynak: TÜİK

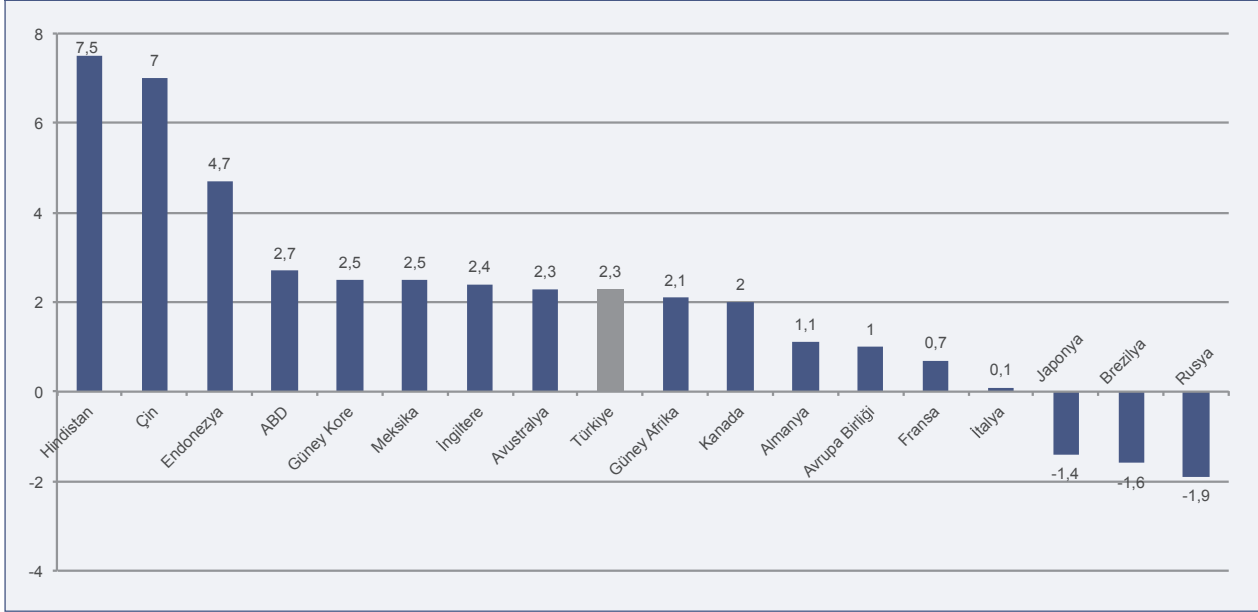
önceki yılın aynı ayına göre sırasıyla 0,7 ve 5 oranında artmıştır. Bu artış hızı imalat sanayinde ise yüzde 0,8 gelişme hızının yaşanmasına katkı sağlamıştır. İlk çeyrekte imalat sanayindeki artış hızı önceki dönemlere göre daha düşük bir performans göstermiştir.

ÜLKELER VE EKONOMİK BÜYÜME

Küresel ekonomik krizle birlikte genişlemeci bir para politikası ortaya koyan FED'in 2014 yılı ile birlikte

faiz artırım sinyalini vermesi ve bu durumun 2015 yılı birinci çeyrekte de devam etmesi, küresel piyasalardaki hareketlenmeyi sürekli kılmıştır. Ukrayna ile yaşanan çatışma ortamının ardından ABD ve AB ambargolarıyla karşı karşıya kalan Rusya ekonomisi de bu anlamda olumsuz yönde etkilenmiştir. Bununla birlikte petrol fiyatlarında devam eden düşük seyir üretici ülke ekonomilerini olumsuz yönde, petrolü ithal eden ülke ekonomilerini de olumlu yönde etkilemeye devam et-

GRAFİK 3. 2015 YILI I. ÇEYREK BÜYÜME ORANLARI: SEÇİLMİŞ G-20 ÜLKELERİ (YÜZDE)

Kaynak: Tradingeconomics

miştir. Türkiye'nin önemli ihracat pazarlarından olan AB'de euronun değer kaybı, Rusya ekonomisinin kötü gidişatı, Irak ve Libya'da yaşananlar 2015 yılı birinci çeyrekte Türkiye'nin bu bölgelere olan ihracatını olumsuz etkilemiştir.

2015 yılı ilk çeyreğinde dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alan G-20 ülkeleri içerisinde en yüksek ekonomik büyüme oranına sahip olan ülke yüzde 7,5 ile Hindistan olmuştur. Dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Çin ise yüzde 7 ekonomik büyüme oranını ile Hindistan'ı takip etmiştir. Endonezya yüzde 4,7 ile en hızlı büyüyen üçüncü ülke olmuştur. Türkiye ise yüzde 2,3 oranında büyüyerek G-20 ülkeleri içinde en hızlı büyüyen dokuzuncu ülke olmuştur (Grafik 3).

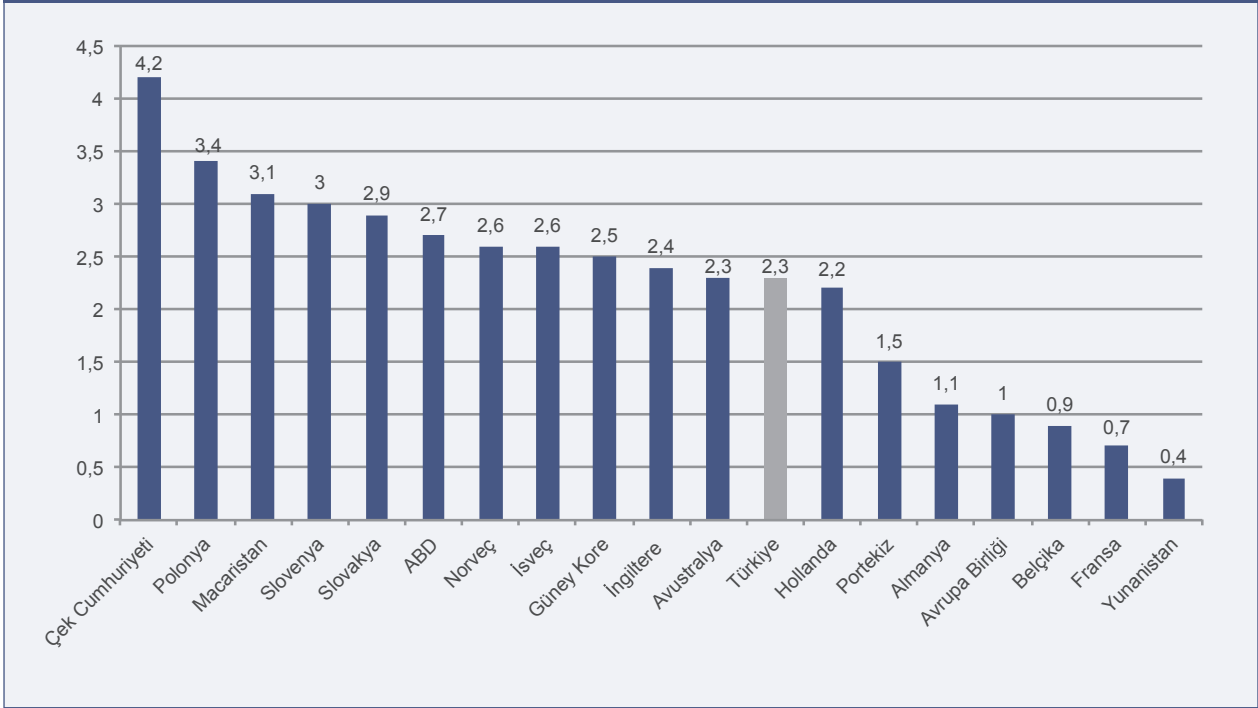
Diğer yandan, 34 üyeli OECD ülkeleri içinde en yüksek büyüme oranına sahip olan ülke yüzde 4,2 ile Çek Cumhuriyeti olmuştur. Bu ülkeyi yüzde 3,4 ile Polonya ve yüzde 3,1 ile Macaristan takip etmiştir. OECD ülkeleri arasında Macaristan'dan sonra en hızlı büyüyen ülke ise yüzde 3 ile Slovenya olmuştur. Türkiye 2015 yılı ilk çeyreğinde göstermiş olduğu yüzde 2,3 ekonomik büyüme performansı ile birçok OECD ülkesini geride bırakmıştır (Grafik 4).

İHRACAT AZALMIŞ, İÇ TALEP ARTMIŞTIR

2014 yılında ekonomik büyümenin itici gücü olan ihracat 2015 yılında yavaşlama sürecine girmiş ve gelişim hızı bir önceki çeyreğe göre yüzde 0,3 azalmıştır. İhracatta düşüş yaşanırken ithalat gelişim hızı artış göstermiş ve 2015 yılı ilk çeyreğinde yüzde 4,1'lik bir artış gerçekleşmiştir. Sektörel bazda gelişim hızları incelendiğinde özel sektörün ekonomik büyümeye katkısının ilk çeyrekte yüzde 1,9 ile pozitif anlamda olduğu görülmektedir. Kamu harcamaları ise ilk çeyrekte hızlı bir düşüş sergileyerek yüzde 10,2 azalış göstermiştir. İç talebin en önemli göstergelerinden olan hane halkı nihai tüketim harcamalarında yüzde 4,5 oranında bir artış olurken, devletin tüketim harcamaları ilk çeyrekte yüzde 2,5 artmıştır (Grafik 5).

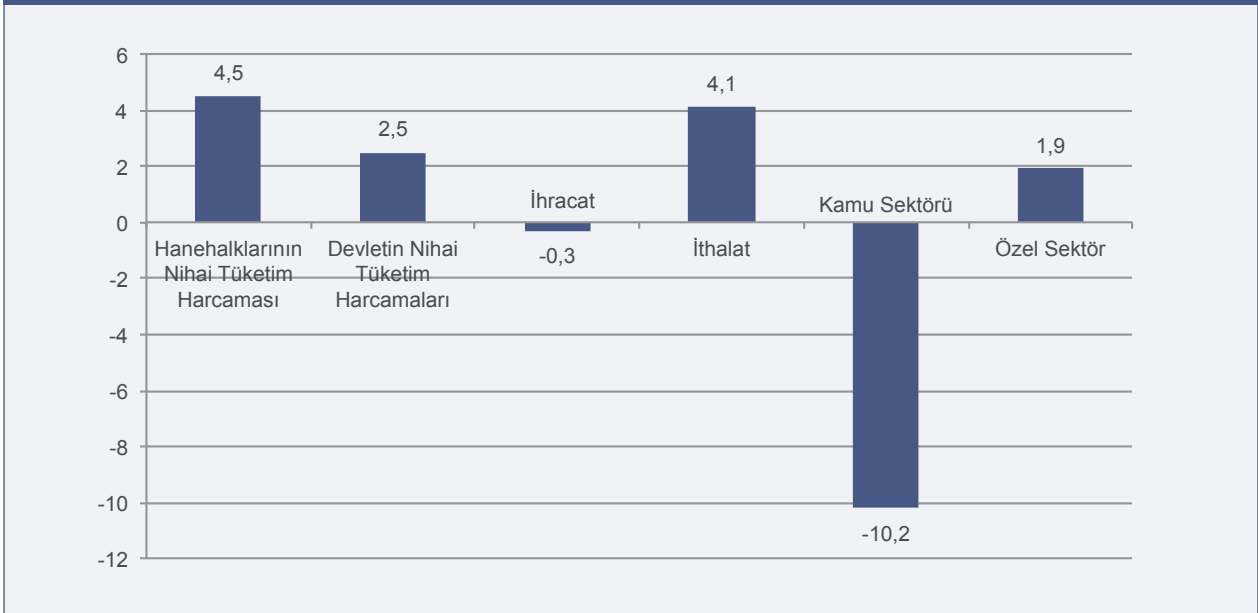
Önceki dönemlerde büyümeye en önemli katkıyı veren ihracat, 2015 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7,5 azalarak 37,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İlk çeyrekte gerçekleşen ithalat ise yüzde 9 oranında azalarak 52,2 milyar dolara inmiştir. Bununla birlikte ilk çeyrekte ithalatın ihracata göre daha hızlı düşüş göstermesiyle ihracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yılın

GRAFİK 4. 2015 YILI I. ÇEYREK BÜYÜME ORANLARI: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ (YÜZDE)

Kaynak: OECD

GRAFİK 5. ÖZEL SEKTÖR, KAMU SEKTÖRÜ, İHRACAT VE İTHALAT GELİŞİM HIZLARI (YÜZDE)

Kaynak: TÜİK

TABLO 1. ÜLKE GRUPLARINA GÖRE İHRACAT

Ülke Grupları	2014 (Ocak - Mart)		2015 (Ocak - Mart)		Değişim (%)
	Değer (Bin Dolar)	(%)	Değer (Bin Dolar)	(%)	
Genel Toplam	40 133 724	100,0	37 127 738	100,0	-7,5
A-AVRUPA BİRLİĞİ (AB-28)	16 939 036	42,2	15 790 488	42,5	-6,8
B-TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	560 270	1,4	474 510	1,3	-15,3
C-DİĞER ÜLKELER	22 634 417	56,4	20 862 740	56,2	-7,8
1-Diğer Avrupa Ülkeleri	5 097 902	12,7	4 653 758	12,5	-8,7
2- Afrika Ülkeleri	3 624 660	9,0	2 897 347	7,8	-20,1
Kuzey Afrika Ülkeleri	2 627 685	6,5	1 979 718	5,3	-24,7
Diğer Afrika Ülkeleri	996 975	2,5	917 629	2,5	-8,0
3- Amerika Ülkeleri	2 275 157	5,7	2 314 204	6,2	1,7
Kuzey Amerika Ülkeleri	1 606 083	4,0	1 756 470	4,7	9,4
Orta Amerika ve Karayip Ülkeleri	220 163	0,5	186 842	0,5	-15,1
Güney Amerika Ülkeleri	448 911	1,1	370 892	1,0	-17,4
4-Asya Ülkeleri	11 477 996	28,6	10 798 563	29,1	-5,9
Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	8 773 888	21,9	8 292 870	22,3	-5,5
Diğer Asya Ülkeleri	2 704 108	6,7	2 505 693	6,7	-7,3
5-Avustralya ve Yeni Zelanda	135 062	0,3	182 293	0,5	35,0
6-Diğer Ülkeler	23 641	0,1	16 575	0,0	-29,9

Kaynak: TÜİK

aynı dönemine göre artarak yüzde 69,8'den yüzde 71'e yükselmiştir.

İhracatta yaşanan düşüşün nedenlerine bakıldığında Türkiye ekonomisinin en büyük ticaret pazarı olan AB'ye yapılan ihracatta yaşanan yüzde 6,8'lik azalış göze çarpmaktadır. AB'ye yapılan ihracatın azalmasında en büyük etken ise euro/dolar paritesinde gerçekleşen düşüş olmuştur. İlk çeyrekte AB'ye yapılan ihracatın değeri euro cinsinden yüzde 6,5'lik artış göstermesine rağmen euro ve dolar kurunun birbirine yaklaşması AB'ye yapılan ihracatın azalış göstermesinde en büyük etken olmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye'nin ihracat yaptığı ülke grupları arasında üst sıralarda bulunan Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde yaşanan siyasal belirsizlikler Türkiye'nin bu bölgelere olan ihracatını etkilemiş ve 2015 yılı ilk çeyreğinde bu durum ihracat rakamlarına olumsuz yönde yansımıştır (Tablo 1).

1. "Türkiye AB Pazarında Büyüyor", AB Haber, (Erişim tarihi: 26 Nisan 2015), <http://www.abhaber.com/turkiye-ab-pazarinda-buyuyor/>

SONUÇ VE ÖNERİLER

FED'in faiz artırımına yönelik tutumu 2014 yılında olduğu gibi 2015 yılının ilk çeyreğinde de küresel ekonominin yönünü çizen en önemli gelişme olmuştur. Faiz artırımına yönelik bu gelişme özellikle gelişmekte olan ülke piyasalarını büyük ölçüde etkilerken, doların diğer ülke para birimlerine karşı pozisyonunu güçlendirmiştir. Yılın ilk çeyreğinde bu durumun Türkiye'ye yansımaları ise döviz kurlarında görülen artışlarda kendini göstermiştir.

Türkiye'nin önemli ihracat pazarlarında yaşanan siyasal belirsizlikler ve euro/dolar paritesindeki aşağı yönlü seyir Türkiye'nin son yıllarda ekonomik büyümesinin itici gücü olan ihracatta gerilemeye neden olmuştur. İhracatta yaşanan bu tabloya rağmen, 2015 yılı ilk çeyreğinde iç talebin etkisiyle beklentileri aşan bir büyüme performansı sergilenmiştir. İhracattaki düşüşle birlikte ithalatta da yılın ilk çeyreğinde hızlı bir düşüş yaşanmış, bu durum Türkiye'nin dış ticaret açığının ve dolaylı yoldan cari açığının artmasının

önüne geçmiştir. Türkiye ekonomisi tüm bu olumsuz faktörlere rağmen ekonomik büyümesine 2015 yılında da devam etmiş ve yüzde 2,3 oranıyla 2009 son çeyreğinden itibaren devam eden 22 çeyreklik büyüme performansını sürdürmüştür.

2015 yılının geri kalanında küresel ekonomiyi şekillendirecek ve Türkiye'yi etkileyecek gelişmelerin başında FED'in faiz artırımına yönelik atacağı adımlar gelmektedir. 2014 yılının başında parasal genişleme dönemine son vereceğini duyuran FED, ABD ekonomisindeki verilerin beklenildiği gibi gelmemesi üzerine faiz artırımını erteleyen hamleler yapmıştır. 2015 yılında ise ABD'de özellikle tarım dışı istihdam verilerinin beklentilere yaklaşması² 2015 yılının geri kalan bölümünde faiz artırımı olacağı ihtimalini güçlendirmektedir.³ Faiz artırımına yönelik sinyaller 2014 yılında ülkeler arası ticaret hacminin daralmasına ve ekonomik büyümenin özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha düşük bir performans sergilemesine neden olmuştur.⁴ Faiz artırımının gerçekleşmesi durumunda gelişmekte olan ülkelerde sermaye hareketlerinin azalacağı ve ülkelerdeki ekonomik büyümenin düşük bir seyir izleyeceği yeni bir döneme girilmiş olacaktır. Bu

durum yüksek ekonomik büyüme oranlarına ulaşmayı hedefleyen Türkiye açısından da dezavantajlı bir durum oluşturmaktadır.

Türkiye'nin, küresel sermaye hareketlerinin zayıflama eğilimi göstereceği bu dönemde kendi iç dinamiklerini harekete geçirmesi gerekmektedir. Küresel ekonomide yaşanması muhtemel bu gelişmelerin etkisini azaltmak için yapısal problemlere odaklanılması, ilerleyen süreçte Türkiye ekonomisinin yönünü belirleyecektir. Özellikle enerji bağımlılığının düşürülmesi, katma değerli ürün üretimi, tasarruf oranlarının yükseltilmesi gibi ekonomide var olan yapısal problemlerin çözümüne yönelik adımların kâğıt üzerinden uygulamaya geçirilmesi Türkiye ekonomisinin önümüzdeki dönemde gidişatını etkileyen temel faktör olacaktır.

Küresel ekonominin yavaşlama eğilimi göstereceği ileriki dönemlerde yapılan genel seçimler sonucu siyasal belirsizliğin oluşması, Türkiye'nin elini zayıflatan bir diğer gelişme olacaktır. Son genel seçimde hiçbir partinin tek başına iktidar sağlayacak bir çoğunluğa ulaşamamış olması ve seçim sonrasında koalisyon hükümeti veya erken seçim olasılıklarıyla artacak olan belirsizlik ortamı, 2015 yılı için belirlenen büyüme hedeflerinin yakalanmasını zorlaştıracaktır. Türkiye'nin son 13 yılda ekonomik göstergelerinde yaşanan gelişmenin temelinde siyasal istikrarın yer aldığı göz önüne alındığında, Türkiye'nin siyasal belirsizliklerinin çözümü ekonomik göstergeleri doğrudan etkileyecek bir faktör olarak durmaktadır.

2. "Doların Ateşi 'Veriler' İle Yüklebilir", BloombergHT, 07 Haziran 2015.

3. "WSJ Survey: Most Economists See Fed Raising Rates in September", *Wall Street Journal*, 14 Mayıs 2015.

4. Erdal T.Karagöl, "Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH) 2014-IV. Çeyrek (Ekim, Kasım, Aralık) ve 2014 Yılı Değerlendirmesi", *SETA Perspektif*, No: 95, (Nisan 2015).

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel:+90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985